

DOI: 10.30840/2413-7065.2(87).2023.283284

УКРАЇНОЗНАВСТВО ОБ'ЄДНУЄ УКРАЇНЦІВ
Участь вчених-українознавців у роботі наукового заходу
«Етнокультурні феномени Гуцульщини: етнопсихологічний
та етнокультурний коди українців»

7–9 червня 2023 року відбулася цікава й корисна наукова подія на Івано-Франківщині: обласна науково-методична етномайстерня для педагогічних працівників закладів освіти, які проводять народознавчу та різновекторну науково-пошукову діяльність з української етнології (дослідження особливостей етнічних груп: бойки, гуцули, ополяни, покутяни) на теренах Прикарпаття. До участі у роботі були залучені співробітники Науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти і науки України.

У межах заходу пройшов круглий стіл «Етнокультурні феномени Гуцульщини: етнопсихологічний та етнокультурний коди українців» та зовсім нове явище в українському науковому просторі – етнобранч.

Промоутером та модератором проекту стала керівник обласної науково-методичної етномайстерні, кандидат державного управління, методист лабораторії педагогічного досвіду та етнопедagogіки Лідія Максим'як. Проведення наукового заходу відбулося на базі Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, лабораторії педагогічного досвіду та етнопедagogіки.

У роботі круглого столу взяли участь співробітники Науково-дослідного інституту українознавства: Олена Газізова, к. і. н., завідувачка відділу українознавства в науково-освітньому просторі;

Людмила Сорочук, к. філол. н., старший науковий співробітник відділу українознавства в науково-освітньому просторі, та Ірина Грабовська, к. філос. н., старший науковий співробітник відділу філософії та геополітики.

Тематичні напрями круглого столу:

1. Етнічна ідентичність гуцулів Українських Карпат.
2. Етнопсихологічні особливості спілкування та говірки гуцулів.
3. Карпатська культурна спадщина в освітньому процесі.

4. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: етнокультурні та історичні особливості.

З вітальним словом до учасників етномайстерні звернулася проректор з наукової роботи Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти **Ольга Барабаш**, яка актуалізувала питання про важливість українознавчих студій на Прикарпатті, проведення краєзнавчих досліджень та їхню методологію, презентувала українознавчі видання ІФОІППО.

Галина Стрільчик, завідувачка лабораторії педагогічного досвіду та етнопедagogіки ІФОІППО, ознайомила учасників заходу із досягненнями педагогів та учнів Прикарпаття у всеукраїнських та міжнародних конкурсах, організацією та проведенням обласного етапу Міжнародного конкурсу з українознавства для учнів 8–11 класів закладів загальної середньої освіти України. Особливу

І. Грабовська, І. Оробець, О. Газізова, Л. Сорочук, Г. Глуханюк

увагу вона акцентувала на багаторічній співпраці Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти з Науково-дослідним інститутом українознавства, зокрема з філією «Гуцульщина» (яка працювала до 2013 р. і була ліквідована через брак фінансування, наразі НДІУ працює над поновленням роботи філій), проведенні співробітниками НДІУ курсів з українознавства для вчителів Прикарпаття тощо.

Лідія Максим'як у вступному слові окреслила напрями та завдання роботи етномайстерні, наголосила на традиції проведення етнокультурних краєзнавчих досліджень, їхньої ролі в збереженні культури та історії рідного краю.

Розпочалась робота конференції з виступів співробітників Науково-дослідного інституту українознавства. Зокрема, **Олена Газізова** розповіла про висвітлення етнокультурного багатства рідного краю в науково-пошукових

дослідженнях призерів міжнародних конкурсів з українознавства, учнів закладів освіти Прикарпаття. Було наголошено, що протягом багатьох років Івано-Франківщина є лідером серед призерів Міжнародного конкурсу з українознавства для учнів 8–11 класів закладів загальної середньої освіти України. У Конкурсі 2022 р. із 239 переможців з 20 областей України та закордоння найбільш представленою була Івано-Франківська – 40 призерів, у 2023 р. з 243 переможців Конкурсу Прикарпаття представляло 39 учнів. Такі високі результати є наслідком ґрунтовної методичної роботи педагогів і організації управління та методологічного супроводу дослідницької роботи співробітниками ІФОІППО.

Народні звичаї, обряди, традиції, святкування як невід'ємна частина життя багатьох поколінь українців стали одним із головних об'єктів дослідження конкурсантів з Івано-Франківщини,

Виступає О. Газізова

адже це неоціненна національна спадщина, що передається від покоління до покоління та цікава своєю самобутністю й неповторністю і є засобом збереження української ідентичності.

Людмила Сорочук у доповіді «Дерево Життя як універсальний символ світотворення в етнокультурі українців» охарактеризувала концепт Світового Дерева як культурного феномену, його універсальність в етнокультурі українців, яка репрезентується крізь призму міфології та світоглядних уявлень наших предків. Акцентувалася увага на тому, що концепт Світового Дерева (Дерева Життя) відображає упорядковану модель Всесвіту в просторі й часі та має відповідну символіку. Тому Дерево Життя є сакральним символом, що мав у минулому потужний вплив на формування міфологічного світогляду. У сучасному культурному просторі цей символ представлений у творах народного декоративного мистецтва, вишивці, писанкарстві, гончарних виробах, фольклорних

текстах, обрядах календарної й родинної обрядовості і є найпоширенішим універсальним символом світорозуміння та потужною категорією культурного й духовного розвитку людини.

Великий інтерес серед присутніх викликала доповідь «Етнопсихологічні основи української ідентичності в концепції О. Кульчицького» **Ірини Грабовської**, яка ознайомила присутніх з етнопсихологічною концепцією відомого українського діаспорного вченого-українознавця Олександра Кульчицького, наголосила на необхідності ознайомлення широкої освітянської громадськості з досяг-

неннями науковців, чії розвідки мають стати методологічним підґрунтям у розробці досліджень з української етнопедagogіки, ментальності та ідентичності.

До роботи у науковому засіданні були залучені вчителі Івано-Франківщини, під керівництвом яких учні здобули перемогу в Міжнародному конкурсі з українознавства, організованому та проведеному на базі Науково-дослідного інституту українознавства.

Під час роботи наукового зібрання обговорювалась ціла низка найактуальніших проблем: формування етнічної та національної ідентичності школярів, зокрема шляхом залучення учнівської молоді до пошукових наукових робіт з історії рідного краю; оприявлення етнокультурного багатства рідного краю в науково-пошукових дослідженнях призерів міжнародних конкурсів з українознавства, учнів закладів освіти Прикарпаття; етнопсихологічні основи української ідентичності; культурна спадщина рідного краю як основа

проектно-впроваджувальної діяльності з формування національної ідентичності; символіка світотворення в етнокультурі українців; дослідження родоводів визначних людей Івано-Франківщини; збереження етнокультурної неповторності краю через засвоєння досвіду поколінь; карпатська культурна спадщина в освітньому процесі; гуцульський діалект в українській літературі та важливість його збереження тощо.

Про витоки гуцульської магії розповів **Євген Луців**, вчитель-методист Пацінчанського ліцею, автор 12 збірок гуцульських руханок для дітей. Він, зокрема, відзначив, що гори є місцем сили й магії віщунів і мольфарів, які хотіли допомогти людям. Мольфарство, знахарство як давній психологічний феномен є важливим аспектом самоідентифікації гуцулів та вивчення локальних особливостей культури гуцульського краю.

Особливості гуцульського діалекту в українській літературі висвітлив **Іван**

Оробець, учитель християнської етики Горішньозалучанської філії Снятинського ліцею імені Василя Стефаника. Доповідач наголосив на тому, що гуцульський діалект використовували у своїх творах багато українських письменників, зокрема Г. Хоткевич, М. Коцюбинський, Петро Шекерик-Доників, М. Павлик, І. Черемшина. І сьогодні відомі українські письменники в своїх творах передають багатство гуцульської говірки. Прикладом є твори Марії Матіос «Букова земля», «Солодка Даруся», Ю. Андруховича «Дванадцять обручів», поезії Т. Мельничука, В. Кухти, І. Стеф'юк.

Гуцулознавчі перспективи дослідницьких зацікавлень юні засобами мовно-літературних вислідів (із досвіду патрунування учнівського пошукового проектування) висвітлив учитель, керівник гуртків Калуського ліцею імені Дмитра Бахматюка **Віталій Півторак**. Він зосередив увагу на гуцулознавстві як культурному капіталі й «вростанні»

Л. Андрійчук, В. Півторак, І. Садула, Л. Бринська, Є. Луців

дітей в етнокультурне середовище в рамках проведення Всеукраїнської літньої школи «Юних географів», опанування методики збору фольклору та проведенні інтерв'ювання з носіями автентичного фольклору Гуцульщини.

Лідія Андрійчук, директор Саджавського ліцею Коломийської міської ради, у доповіді «Культурна спадщина рідного краю як основа проектно-впроваджувальної діяльності з формування національної ідентичності» розповіла про важливість збереження фольклорних текстів та календарних і родинних обрядів рідного села, унікальності і неповторності обряду «Драниця», створення сайту «Мандруємо Саджівкою» та віртуального музею Саджівки.

Про унікальність Гуцульщини і шляхи подолання «синдрому меншовартості» завдяки вивченню історії та культури рідного краю доповіла **Любов Бринська**, директор Кутського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) «Покутянка».

Ірина Садула, вчителька української мови та літератури Угринівського ліцею Угринівської сільської ради, висвітлила результати дослідження славетної постані Богдана Заклинського та його дружини Осипи, їхній нелегкий життєвий шлях та подвижницьку просвітницьку діяльність на теренах Прикарпаття.

Досвідом педагогічної роботи щодо утвердження національної та громадянської ідентичності під час проведення уроків української мови та літератури поділилася **Галина Глуханюк**, вчителька Боднарівського ліцею Калуської міської ради.

Робота круглого столу показала, що між науковцями Івано-Франківщини, вчителями-керівниками наукових розвідок учнів та вченими-українознавцями

Києва існує повне взаєморозуміння та спільні підходи до вирішення конкретних освітньо-педагогічних завдань з формування української ідентичності у дітей та юнацтва. Обмін досвідом та ознайомлення з науковими напрацюваннями обох сторін підвищують рівень українознавчих досліджень серед науковців та допомагають виробити методологічні підходи для керування науково-пошуковою діяльністю учнів.

Креативність заходу було підсилено цілком новою для українських вчених ініціативою Лідії Максим'як – етнобранчем. Трохи з історії його виникнення: бранч (споживання їжі) як певний культурний формат для вирішення у неформальній обстановці назрілих проблем між студентами та викладачами придумав славнозвісний англійський математик, лектор і знаменитий письменник Льюїс Керролл (справжнє ім'я – Чарльз Лютвідж Доджсон). Українське ноу-хау у даному разі полягало в тому, що гостей краю пригостили їжею духовною, широко ознайомлюючи з музеями та іншими культурними об'єктами, хоча і знайомство з гуцульською кухнею та особливостями розвитку зеленого туризму Гуцульщини теж мало місце.

Подібні проекти вкотре доводять істину: ніщо у світі не може замінити живого людського спілкування. Безцінними моментами професійного життя науковця стають надбані у подібних зустрічах контакти та обмін досвідом.

Як засвідчує наша історія, традиційна культура неодноразово ставала для українців надійним духовним захистом. Плекання інтересу до усної народної творчості, пізнання життєвої мудрості нашого народу й художньої краси його слова сприяють формуванню

*Є. Луців, Л. Сорочук, О. Газізова, Л. Максим'як, І. Грабовська,
Г. Глуханюк, Л. Андрійчук, В. Півторак, Л. Бринська*

національної самосвідомості учнівської молоді, розширюють світогляд, плекають духовність, естетичне сприйняття навколишнього світу, підвищують рівень патріотизму громадянського суспільства. Отже, в сучасних реаліях війни українознавство об'єднує українство і гуртує його в спільній роботі задля утвердження національної ідентичності з вірою в нашу перемогу й вдячністю ЗСУ!

Олена ГАЗІЗОВА

orcid.org/0000-0002-5353-56373
кандидат історичних наук, завідувачка

відділу українознавства в науково-освітньому просторі НДІУ

Ірина ГРАБОВСЬКА

orcid.org/0000-0002-7416-9541
кандидат філософських наук, старший науковий співробітник відділу філософії та геополітики НДІУ

Людмила СОРОЧУК

orcid.org/0000-0003-0478-356X
кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу українознавства в науково-освітньому просторі НДІУ